

Fenntarthatóság és körforgásos gazdaság szemlélete a Balaton Turisztikai Térségben

A jelenlegi gazdasági rendszert a fogyasztás és a termelés lineáris szemlélete határozza meg. A nyersanyagokat kitermelik a természetből és termékeket állítanak elő belőle. A termékek - használatát követően - egy részéből nagy mennyiségű hulladék jön létre, egy másik része lerakásra kerül. Az elmúlt évtizedekben a körforgásos gazdaság egyre jelentősebb és népszerűbb fogalomává vált, mert a gazdasági élet szereplői és a döntéshozók a jelenlegi gazdasági rendszer helyett új alternatívákat keresnek. A turizmus hozzájárul a foglalkoztatáshoz, a gazdasági növekedéshez, a turisztikai célokra létrehozott infrastruktúra és a létrehozott vagy fenntartott munkahelyek segítik a helyi, vidéki vagy kevésbé fejlett területek fejlesztését (Turisztikai Világszervezet (WTO) (2017)) A turizmus meghatározó jellemzője az utazás. A nemzetközi turisztikai trend szerint egyre több ember utazik, többször utaznak. Ez többek között egy gyorsan növekvő, olcsó nemzetközi légitársasági szektornak és az úti célok növekvő számának köszönhető. Ezek a trendek komoly veszélyt jelentenek a turizmus környezeti fenntarthatóságára a széndioxid kibocsátás csökkentését célzó intézkedések ellenére. A „körforgásos gazdaság” fogalma a fenntarthatóság egy új perspektívája, mely egyre szélesebb körben terjed a turisztikai ágazatban is a fenntartható fejlődés és a nagyobb jövődélmezőség elérése érdekében

főként a különböző (szállodai-, étel- és ital- és szabadidős) ágazatokban történő szolgáltatások nyújtása, valamint az építkezésekhez kapcsolódó anyagok áramlása terén (energia, étel- és ital, víz stb.)

Bevezetés

A Balaton turisztikai térség hazánk *legkedveltebb turisztikai desztinációja*. Közép-Európa legnagyobb tava egész évben várja az ide érkezőket. A Balaton turisztikai termékkínálata erőteljes változást mutat az elmúlt 10, de akár 20 évet tekintve, turisztikai kínálatában mennyiségi és minőségi fejlődés ment végbe, a kínálat diverzifikálódott. Az elmúlt évek, évtizedek tudatos fejlesztések eredményeként ma már egész éven át élvezhető, egyedülálló természeti- és élménydús szabadidős programkínálatot nyújtó desztinációvá érett. A fő vonzerő ma is a Balaton, Közép-Európa legnagyobb tava, valamint a Balaton-felvidéki tanúhegyek, azonban egyéb szabadidős, és turisztikai aktivitások is színesítik a kínálatot, a 2000-es évekből egyprofilú, a vízparti nyári üdülésre alapozott tömegturisztikai jellegéhez képest. A belföldi turisták közül a visszatérő vendégek aránya jelentős, akik leginkább a természeti vonzerők, a táj szépsége, a látványpanoráma, a csendes és nyugodt, biztonságos nyaralás és kikapcsolódás, a

fürdőzés, a vitorlázás, a horgászat, a túrázás, és a rekreáció miatt térnek vissza.

A tartósan versenyképes és fenntartható Balaton térség megteremtéséhez alapvető feladat, hogy a környezeti és kulturális értékeket megőrizzük, a turisztikai kínálatot bővítsük és elősegítsük az ebben érdekelt szereplők és intézmények kooperációját.

A szakirodalom szerint a fenntarthatóságot három dimenzióban értelmezhetjük: a gazdaság, a természet és a társadalom összefüggésében, amelyeknek harmóniában kell lennie. Ezt úgy érhetjük el, ha takarékosan hasznosítjuk az erőforrásainkat, megőrizzük a környezet értékeit. Az innovációnak minőségi változást kell tartalmaznia, a fenntartható termelés és fejlődés koncepciója is csak szemléletváltás következtében valósulhat meg.

Jelen tanulmány célja hogy, a kereskedelmi szálláshelyeken realizálódó vendégforgalom tükrében vizsgálja az elmúlt 10 évben történt változásokat, turisztikai trendeket. Ezen adatok ismerete fontos input lehet ahhoz, hogy a Fenntarthatóság és Körforgásos Gazdaság keretrendszer a Balaton turizmusába is egyre tudatosabban beépüljön. Az elemzéshez a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) kereskedelmi szálláshelyi vendégforgalmi adatait vettük alapul. *Itt jegyezzük meg, hogy a KSH kereslet-felmérési adatköre szolgáltat turizmusra vonatkozó adatokat, illetve a Balatonnál is egyre nagyobb volumenben jelenik meg a „láthatatlan” turizmus – második otthonnal rendelkezők, vagy egynapos kirándulók.*

A koronavírus járvány miatti hiányos adatszolgáltatás következtében az adatok összehasonlíthatósága 2020. március tárgyhónaptól korlátozott, így jelen cikkben a 2020-as adatokat nem vizsgáljuk.

A körforgásos gazdaság elméleti háttere

Napjaink gazdasági modelljében a lineáris megközelítés a meghatározó a termelés és a fogyasztás terén. A termék felhasználása után hulladék képződik, és ez lerakásra kerül. A jelenleg használt gazdasági modell helyettesítésére az üzleti élet szereplői számára a körforgásos gazdaság lehet a legmegfelelőbb, mely az elmúlt évtizedekben egyre népszerűbbé vált. A modell egyik elve a gazdasági növekedés és az erőforrás felhasználás szétválasztása, ami az erőforrás-termelékenység hatékonyságának javításához vezethet. A körforgásos gazdaság alkalmazása a környezeti és társadalmi haszon mellett új gazdasági, valamint foglalkoztatási potenciált foglal magában. Az Európai Unió, illetve tágabb értelemben a fejlett országok jelentős szerepet játszanak a körforgásos gazdaság modelljének megalkotásában és kivitelezésében. (KIRCHHERR et al.2017)

A körforgásos gazdaság (Circular Economy ,CE) fenntartható gazdasági paradigma (GEISSDOERFER ET AL. 2017), amelyet új üzleti modellek (LEWANDOWSKI 2016) és felelős fogyasztók (BORRELLO ET AL. 2017) tesznek lehetővé. Azt mondhatjuk, hogy a CE legfőbb célja a fenntartható fejlődés előmozdítása a környezeti nyomásnak a gazdasági növekedésből való szétválasztása révén (BRUEL ET AL. 2019). A CE koncepció meghatározza a termelés és fogyasztás alapelveit, ami radikálisan különbözik a mai piacgazdaságban uralkodó lineáris „take-make-use-dispose” „vedd el-csináld-használd-dobd el”rendszerrel, ami folyamatos növekedésen és növekvő erőforrás-átvitelen alapul.

A szakirodalom szerint a CE egy új gazdasági rendszer, amelynek célja az erőforrás-felhasználás hatékonyságának növelése, a gazdaság, a környezet és a társadalom közötti meglévő egyensúly javítása érdekében. Ebben a sorban a CE koncepcióját nemrégiben új fejlesztési stratégiának javasolták, amelynek célja a gyors gazdasági

növekedés, valamint a nyersanyag- és energiahiány közötti ellentmondás enyhítése (CHRISTIS ET AL. 2019). Noha a CE-nek eddig nincs általánosan elfogadott meghatározása, a CE magja az anyagok zárt áramlása, valamint a nyersanyagok és az energia több fázisban történő felhasználása (GAN ET AL. 2013). A „3R” alapelveket - az anyagok és az energia redukcióját, újrahasznosítását és újra feldolgozását - gyakran idézik a három lehetséges gyakorlati megközelítés leírására (a hulladék csökkentésének, újrafelhasználásának és különösen az újrafeldolgozásnak a célja a hulladék ártalmatlanításának egyetlen elfogadható módja lett (AHMADI 2017, HUANG ET AL. 2018). Ezt a koncepciót sok ország környezetvédelmi politikája követi a meglévő környezeti problémák megoldásának lehetséges stratégiájaként (PRESTON AND CARR 2018).

A kormányok fő célja a gazdaság és a társadalom fenntartható fejlődésének és környezetvédelmének előmozdítása.¹

A körforgásos gazdaság KIRCHHERR ET AL (2017) szerint egy olyan gazdasági rendszer, amelyben a termelési, disztribúciós és fogyasztási folyamatokban hulladéktermelés helyett az anyagok újrahasználatára, újrahasznosítására kerül sor. Mikro szinten, mint termékek, cégek, fogyasztók; mezo szinten, mint ökoipari parkok és makro szinten, mint város, régió, nemzet és nemzetek feletti szinten azzal a céllal működik, hogy garantálja a fenntartható fejlesztést, a fenntartható fejlődést. (KIRCHHERR ET AL., 2017) Változásoknak kell történni az értékláncok teljes hosszában a termék tervezésétől az új üzleti modellekig, valamint a hulladék újrahasznosítása, új erőforrássá történő alakításától a felelős fogyasztói hozzáállásig. Ezek a technológia, a szervezés, a finanszírozási módszerek, a társadalom és a szabályozások megújulását is követelik.

Az Ellen MacArthur Alapítvány (2015) a körkörös gazdaságot helyreállító gazdasági rendszerként írja le, amelynek célja a termékek, alkatrészek és anyagok hasznosságának fenntartása, és ezért értékük megőrzése. A koncepció azon az elképzelésen alapul, hogy az anyagokat a zárt hálózatban használják fel. Ezért magában foglalja, de nem korlátozódik a fenntartható öko-tervezési, energia- és anyaghatékonyági intézkedésekre, valamint az úgynevezett 3R hulladékhierarchi-

ájában meghatározott stratégiákra: csökkentés, újrafelhasználás, újrahasznosítás (Európai Környezetvédelmi Ügynökség, 2016). Az Ellen McArthur Alapítvány a CE megvalósításának négy fő elemét határozta meg. Az első a körkörös és az életciklus-alapú szemlélet megjelenítése már a gazdasági tervezés folyamata során (Circular Economy Design). A második feltétel az új, innovatív üzleti modellek kifejlesztése és alkalmazása (kölsönösen előnyös, akár ágazatközi üzleti megállapodások, platformok révén); harmadik elemként említi a tanulmány a termékek életciklusának lehető legnagyobb mértékű meghosszabbítását (együttal a hulladékok keletkezésének visszaszorítását); s végül negyedik szempontként jelenik meg a rendszerszintű ösztönzők és a kedvező gazdasági (üzlet) környezet megteremtése. Ez utóbbi területen a kormányzati szereplők felelőssége és jelentősége óriási.

A körforgásos gazdaságot regeneráló gazdaságként jellemzik, amelynek célja, hogy a termékeket, alkatrészeket és anyagokat a legmagasabb szintű hasznosságon és értéken tartsa (PAMFILIE ET AL., 2018). CORONA ET AL. (2019) a körforgásos gazdaságot fenntartható gazdasági rendszernek tekinti, ahol a gazdasági növekedést elválasztják az erőforrások kiaknázásától, a természeti erőforrások csökkentésén és újrakeringetésén keresztül.

Több alternatív gazdaságfejlesztési koncepció is megjelent a lineáris gazdaság leváltására, mint a kék gazdaság, az ipari ökológia, a megosztáson alapuló gazdaság, funkcionális gazdaság, digitális gazdaság és a körforgásos gazdaság. Ezek közül a koncepciók közül a funkcionális, a megosztáson alapuló, a digitális és a körforgásos gazdaság általánosan a legismertebb. Ezek az újonnan megjelenő modellek különböző módon viszonyulnak a fenntarthatósághoz. A körforgásos gazdaság törekszik a különböző koncepciókat, törekvéseket, új üzleti megközelítéseket magába foglalni, integrálni és ezt egy egységes gazdaságfejlesztési koncepcióként szemléltetni, bár a stratégiát még nem lehet összefüggőnek tekinteni és alakulóban is van, mégis az *Európai Unió gazdaságfejlesztési koncepciójává vált*.

A körforgásos gazdaság fontos szempontja, hogy minél tovább *meg akarja őrizni a termelési-gazdasági tevékenységek során a terméke*,

az anyagba fektetett munkát és energiát, tehát jelentős célja a struktúra és az anyag megmentése. Ahhoz, hogy ezt a célt meg tudja valósítani olyan értékmegőrző, értékelújító, újra feldolgozó rendszereket hoz létre és egyben működtet is, amelyben a gazdaság szereplői fontos szerepet kapnak. A tervezőtől a gyártón át, a felhasználóig bevonja a gazdaság szereplőit. Ennek segítségével meghosszabbítja az anyag, és a gazdasági folyamatokban már strukturált anyag, azaz a termék idejét a gazdasági folyamatokban.

A körforgásos gazdaság jellemzője és előnye is egyben, hogy új anyaggazdálkodási és üzleti modelleket vezet be az erőforrás-hatékonyságot kihangsúlyozva, miközben véges és kimeríthető erőforrásokra épít. Ezekkel a modellekkel redukálja a gazdaság erőforrásigényét és egyben biztosítja a vállalkozások jövedelmezőségét. Tudatos tervezéssel azonosítja és megszünteti a hulladékokat, kibocsátásokat, mint az üvegházhatású gázok, levegő-, talaj-, vízszennyezés a gazdasági tevékenységekben, folyamatokban. Ezeket elpazarolt anyagokként, energiaként, erőforrásként tekinti.

Fontos kiemelni, hogy az egészségre, a környezetre veszélyt jelentő káros anyagok felhasználását felszámolja, mivel ezek olyan anyagok, amelyeket nem lehet a gazdaságba visszaforgatni vagy kibocsátani a környezetbe. A természeti rendszerek regenerálódását kiméli azzal, hogy mérsékli az elsődleges nyersanyagok felhasználását, a káros kibocsátásokat, ezzel ösztönzi a másodlagos nyersanyagok felhasználását és hozzájárul a talajok szerves anyag tartalmának, széntartalmának növekedéséhez. Az új technológiák, az innováció, a környezettudatos tervezés, a javítás és karbantartás szintén kiemelt helyet foglal el a körforgásos gazdaságban, mivel így tudja az anyagokat, termékeket, alkatrészeket a legmagasabb értéken tartani, vagyis a beléjük fektetett energiát és munkát minél tovább megtartani. Itt nem cél a tulajdonlás a hangsúly egy felhasználói típusú fogyasztói magatartáson van.

A Balaton turisztikai térség vendégforgalmi adatainak értékelése

A Balaton turisztikai térség szerepe Magyarország turizmusában

A Balaton turisztikai régió kiemelt jelentőséggel bír a magyar turizmusban: Budapest után a második legvonzóbb (legtöbb kereskedelmi szálláshelyi vendégéjszakát realizáló) turisztikai desztináció Magyarországon. A belföldi vendégforgalmat alapul véve pedig a legnépszerűbb, vagyis legtöbb vendégéjszakát regisztráló turisztikai térség.

A KSH vendégforgalmi adatok alapján megállapítható, hogy az elmúlt 10 évben a desztináció turizmusa számottevően bővült: mind a külföldi, mind pedig a belföldi vendég- és vendégéjszaka-szám adatsorában jelentős növekedés figyelhető meg.

2019-ben 2 millió vendég mintegy 6,2 millió vendégéjszakát generált, ami az országos adatok 20%-át jelenti. 2010-ben 1,3 millió vendég kereszte fel a Balaton térséget, 4,3 millió vendégéjszakát töltve a térségben, amely adat a teljes magyarországi vendégéjszakák 22%-át adta.

Az átlagos tartózkodási idő a vizsgált időszakban kismértékben csökkent: 2019-ben 3,1 napot, 2010-ben 3,4 napot töltöttek a térségben a vendégek. Ez azonban továbbra is jelentősen meghaladja az országos átlagot (2019: 2,4 nap, 2010: 2,6 nap).

Az országosan a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák számából a Balaton részesedése a vizsgált időszakban (2010–2019) az összes vendégéjszaka szám tekintetében 20-22% körül alakult. A külföldi vendégforgalom esetében ez az arány 13-17% között mozgott, és csökkenő tendenciát mutatott az elmúlt időszakban. Ennek hátterében szerepet játszott, hogy Budapest az elmúlt években a külföldiek körében nagyon sikeresen pozícionálta magát. A belföldi turizmus stabilan tartja a 27-28%-os részesedését. Kijelenthetjük, hogy a Balaton népszerűsége a vizsgált időszakban töretlen maradt, a belföldi vendégforgalom alapján mindvégig megtartotta vezető szerepét.

A Balaton vendégforgalmának alakulása a 2010–2019. közötti időszakban

A 2010–2019 időszak adatait vizsgálva a Balaton térségben elmondható, hogy az egyes évek teljesítménye is pozitív, stabil növekedés figyelhető meg szinte valamennyi szegmens (belföld, külföld) esetében. A vizsgált időszakon belül, 2013-ban a kereskedelmi szálláshelyi vendégéj-

szakák száma ismét meghaladta a 2009-2010-es válság előtti adatait, 2014-ben pedig már több, mint 5 millió vendégéjszaka generálódott a kereskedelmi szálláshelyeken a desztinációban. A vendégéjszakák száma 2017-ben lépte át a 6 milliót.

A belföldi adatokat vizsgálva, szintén markáns növekedés tapasztalható: a 2010-ben regisztrált 960 ezer vendégérkezéssel szemben a vendégek száma 2019-ben meghaladta a 1,5 milliót, ami 62%-os bővülést jelent. A belföldi vendégéjszakák száma szintén nagymértékű, 54%-os emelkedést mutatott az elmúlt években: 2019-ben 4,2 millió vendégéjszaka keletkezett a Balaton térségben a 2010-es 2,7 millió éjszakával összevetve. A bővös 4 milliós határt már 2017-ben megközelítette, 2018-ban pedig meg is haladta a régiót.

A belföldi és külföldi vendégéjszakák aránya átrendeződött az elmúlt évtizedben. Míg 2010-ben 62% volt a belföldi vendégéjszakák aránya, 2019-ben folyamatos emelkedés mellett elérte a 68%-ot, amely átrendeződés eredményeként 2019-ben 10-ből csaknem 7 vendégéjszakát a hazai vendégek töltöttek el a Balatonnál.

A külföldi vendégek száma 2019-re 39%-kal növekedett 2010 adataihoz viszonyítva, ez abszolút számokban kifejezve: 2019-ben 467 ezer,

2010-ben 337 ezer vendéget jelent. A külföldi vendégéjszakák száma 1,6 millió éjrről (2010) megközelíti 2019-re a 2 millió éjszakát a kereskedelmi szálláshelyeken, ami 21%-os növekedést mutat. Megjegyezzük, hogy az előző két évben (2017-ben és 2018-ban) meg is haladta a 2 millió vendégéjszakát, vagyis látható, hogy a külföldiek körében is sikerült a Balatont népszerűbbé tenni.

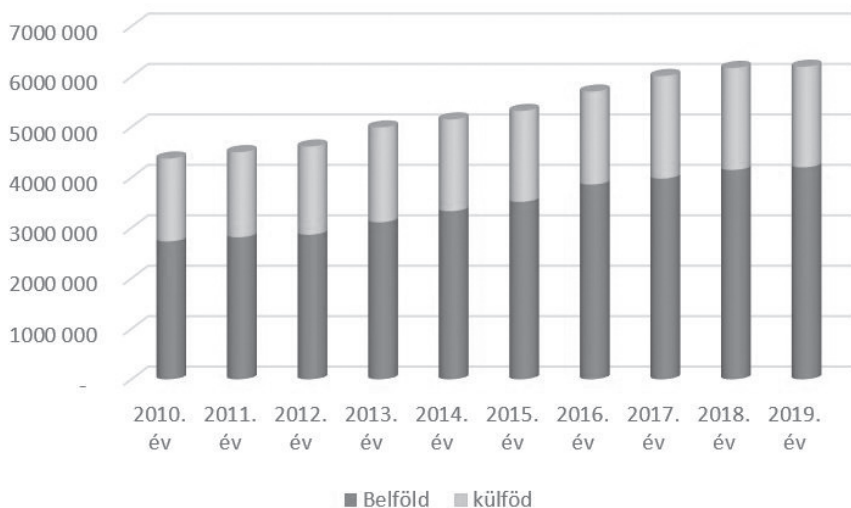
Az átlagos tartózkodási idő 3,4 napról 3,1 napra csökkent, ez jellemzően a külföldi vendégek utazási szokásainak változásával, a küldőországok átstrukturálódásával magyarázható, amely a 10 év során jelentősen megváltozott. A külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje 4,9 napról 4,3 napra esett vissza, ezzel egyidejűleg a belföldi utazók átlagos tartózkodási ideje kismértékben csökkent (2,8 napról 2,7 napra).

A Balaton térség küldőpiacai

A küldőországok rangsorát – ezt az adatkört a rendelkezésre álló információkat figyelembe véve a 2011–2019 es időszak esetében vizsgálva lett – a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák alapján állítjuk fel.

A fő küldő területek rangsorában jelentős átrendeződés tapasztalható az elmúlt évtizedben: a külföldi vendégek által eltöltött vendégéjszaka szám alapján Németország, Oroszország, Cseh-

1. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken 2010-2019.

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

ország és Ausztria állnak a TOP 4 helyen 2019-ben. Németország ugyan a csökkenő forgalmával (-15%) stabilan őrzi első helyét, a további három küldőpiac évről évre versenyez az 2-4. helyezéért. Csehországnak az elmúlt hat évben sikerült Hollandiát kiszorítani a TOP 4-ből, és 2019-ben pedig megelőzte Ausztriát is. A desztináció legdinamikusabban fejlődő beutazó piaca Szlovákia (+189%), Lengyelország (+141%), valamint Csehország (+139%) növekedést realizált a vizsgált kilenc évben.

A beutazó vendégforgalmi adatok aránya a küldőpiacokról az elmúlt kilenc évben átalakult, a TOP 10 küldőországból érkező vendégek által

eltöltött vendégéjszakák együttes részesedése 85-87% között mozgott, de a piacok dominanciájának aránya (vagyis az egyes országok részesedése a TOP 10 piacból) kiegyenlítődt.

Területi koncentráció

A Balaton térség turizmusára erős területi koncentráció jellemző, ami a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmi adataiban is megmutatkozik.

A desztinációban a kisebb földrajzi egységek, ún. mikrotérségek természeti, kulturális, közlekedési infrastrukturális adottságai eltérőek. A turizmus fejlődése során a turisztikai kínálat erős térbeli koncentrációja alakult ki (például a szálláshelyek

1. táblázat: A desztináció TOP 10 küldőpiaca 2011- 2019 között (vendégéjszaka szám alapján)

Külföldi vendégéjszaka szám (ő)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Helyezés 2011
Külföld összesen	1 688 040	1 747 837	1 879 501	1 819 539	1 803 319	1 843 545	2 033 498	2 022 793	1 975 219	
TOP1 Németország	713 026	699 461	660 039	635 461	645 121	607 729	656 222	652 954	609 300	1.
TOP2 Oroszország	153 278	223 468	306 019	276 768	191 369	185 465	239 727	219 845	215 929	3.
TOP3 Csehország	86 897	88 645	93 210	113 576	128 475	164 227	190 776	207 008	207 926	4.
TOP4 Ausztria	210 082	211 285	247 699	194 212	208 082	209 388	212 779	207 411	197 962	2.
TOP5 Lengyelország	55 861	54 247	63 393	94 823	97 156	105 445	134 650	139 334	134 640	7.
TOP6 Szlovákia	43 306	46 959	50 143	56 854	70 241	91 826	105 925	115 173	125 095	8.
TOP7 Hollandia	81 185	96 240	118 861	98 197	104 603	86 506	93 047	78 148	69 996	5.
TOP8 Ukrajna	26 049	34 802	26 664	22 280	19 833	32 355	28 005	30 184	42 935	10.
TOP9 Dánia	70 000	56 484	55 108	53 537	51 322	51 425	55 421	51 858	42 518	6.
TOP10 Belgium	27 242	26 446	44 891	56 102	51 482	51 782	43 310	41 393	36 163	9.

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

több mint 85 százaléka a part menti sávban található, part mentén „csomópontok” kialakulása stb.)

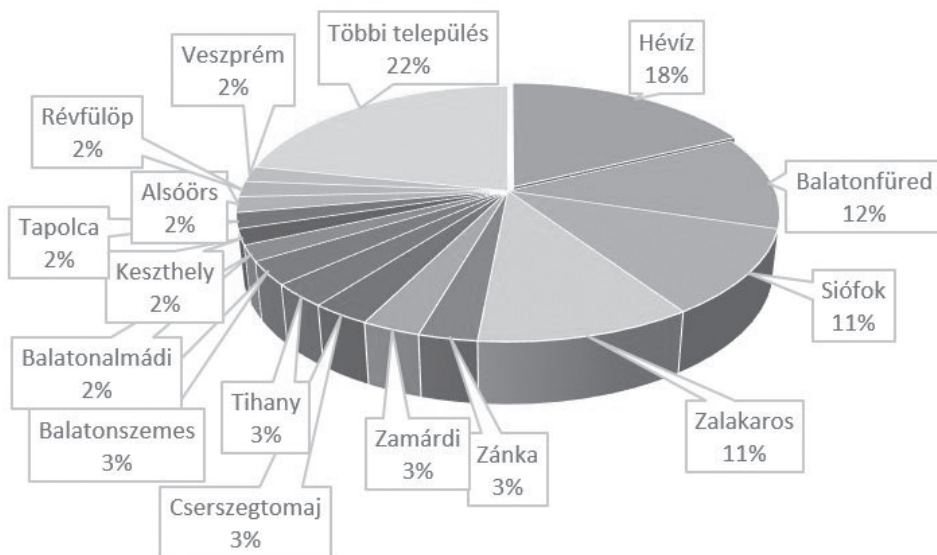
A térség 15 legtöbb kereskedelmi szálláshelyi vendégéjszakát regisztráló települése adja a régió vendégforgalmának több mint háromnegyedét (78%). A 15 úti cél közül 10 partmenti település. A TOP4 település (amelyek közül kettő helyezkedik el a parton) vendégforgalma pedig a desztináció forgalmának felét (52%) adja. Az elmúlt 10 évet vizsgálva elmondható, hogy a vendégforgalom erős területi koncentrációt mutat, ennek csekély mértékű oldódása figyelhető meg 2010 óta. A TOP4 település mindössze sorrendjében változott, a vendégforgalmuk 55%-át adta a teljes desztináció forgalmának 2010-ben, 2019-ben pedig ez arány 52%. A vendégszámot elemezve megállapítható, hogy Siófok őrzi elsőségét, a vendégéjszaka számot tekintve azon-

ban Hévíz regisztrálta a legtöbb éjszakát, utóbbi esetben ez egyértelműen a jellemzően hosszabb átlagos tartózkodási idővel jellemezhető egészségturizmusnak köszönhető. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy Balatonfüred megelőzte Siófok vendégéjszaka adatait 2018-ban. Az átlagos tartózkodási idő Hévízen és Zalakaroson a legmagasabb, 4,3, illetve 3,1 nap, Hévíz megőrizte elsőségét az elmúlt 10 évben.

Időbeni koncentráció, szezonális

A területi koncentráció mellett a vendégforgalom időbeni egyenlőtlensége is megfigyelhető a Balatonnál. A vendégforgalom jelentős növekedése mellett a vendégforgalom erős időbeni koncentrációja alig változott a 10 év során. 2019-ben az összes vendégéjszaka 56%-a generálódott a főszezonban (június-augusztus hónapokban), (külföldi esetben 54%, belföldi esetben 56%),

2. ábra: A kereskedelmi vendégéjszakák számának megoszlása a települések között a Balaton desztinációban (2019)

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

2. táblázat: A kereskedelmi szálláshelyi vendégéjszakák számának alakulása a Balaton desztináció TOP4 leglátogatottabb településén

	Külföld vendégéjszaka					Belföld vendégéjszaka				
	2010. év	2019. év	Résarány 2010.	Résarány 2019.	Változás % 2019/2010	2010. év	2019. év	Résarány 2010.	Résarány 2019.	Változás % 2019/2010
Balaton térség összesen	1 643 993	1 995 852	100%	100%		2 732 723	4 202 002	100%	100%	
Balatonfüred	211 995	255 563	13%	13%	21%	246802	478124	9%	11%	94%
Hévíz	600 056	675 270	36%	34%	13%	334329	468871	12%	23%	40%
Zalakaros	94 242	161 021	6%	8%	71%	319352	508137	12%	25%	59%
Siófok	224 127	232 699	14%	12%	4%	358977	462030	13%	23%	29%
TOP4 összesen	1 130 420	1 324 553	69%	66%	17%	1259460	1917162	46%	96%	52%

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

2010-ben ezek az arányok rendre 59%, 57% és 61% voltak.

A turisztikailag legfrekvenciáltabb települések közül Hévíz és Zalakaros (egészségturisztikai úti célok) vendégforgalma kiegyenlítettebb, a vendégérkezések, és a vendégéjszakák eloszlása,

vagyis a szezonális enyhébb: a kereskedelmi vendégéjszakák egyharmada jelenik meg a csúcs-szezonban vagyis a nyári hónapokban, jelentős százaléka pedig az azon kívüli időszakban. Balatonfüred és Siófok turizmusában egyértelműen javult és kiegyenlítettebbé vált a fődínyen kívüli

turisztikai vendégforgalom – köszönhetően a turisztikai szolgáltatások, és infrastruktúra fejlődésének – azonban a fődienyi vendégforgalom erős koncentrációja továbbra is problémát jelent.

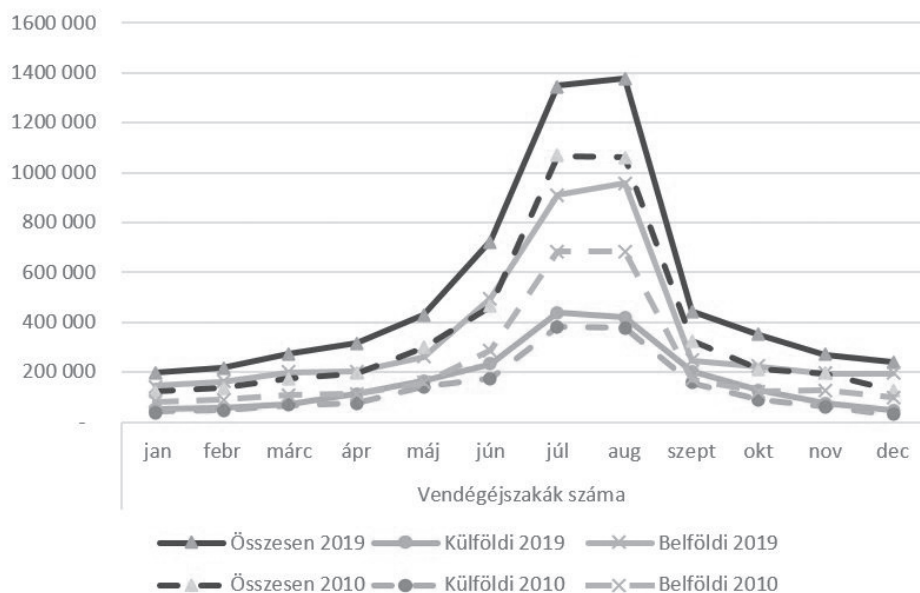
Megállapítható, hogy azokban a térségekben (Hévíz, Zalakaros, Balatonfüred, Siófok, Káli-medence, Badacsony, stb.) ahol tavasszal, ősszel és télen is adottak a vendégfogadás feltételei, szezonon kívül is nyitva tartó attrakciók várják a vendégeket, egyenletesebb a vendégéjszakák eloszlása, fenntarthatóbb, kiszámíthatóbb a turizmus. A nem part menti, egész éven át vonzó attrakciók népszerűsége nagymértékben oldja, kiegyenlítőtebbé teszi a térbeli és időbeni koncent-

rációt, ezáltal a mikrotérségek, települések egyre sikeresebben képesek pozicionálni magukat és a desztinációt a nyári időszakon kívül is.

Összefoglalás

A körforgásos gazdaság elveinek alkalmazásával a vendéglátás és az idegenforgalmi társaságok hozzájárulhatnak a fenntartható turizmushoz. A körforgásos turizmus kulcsszavai a

3. ábra: A kereskedelmi vendégéjszakák számának megoszlása havonta a Balaton desztináció TOP4 településén (2019.)

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

3. táblázat: Kereskedelmi vendégéjszakák száma a főszezoni hónapokban a Balaton desztinációban (2019)

	2010. (jún - aug)	2019. (jún - aug)	Részarány % 2019	Változás % 2019/2010	Változás éj 2019-2010
Összesen	2 590 583	3 449 131	56%	+33%	+ 858 548
Külföldi	933 876	1 086 833	54%	+16%	+152 957
Belföldi	1 656 707	2 362 298	56%	+43%	+705 591

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

helyreállítás, újrafelhasználás, átalakítás. A körforgásos gazdaság bevezetése nem a kész univerzális megoldások kínálatának elterjedésétől függ, hanem elsősorban a vállalkozás tulajdonosok, vezetők, képzett személyzet, beszállítók, ügyfelek és más érdekelt felek ötleteitől és kezdeményezéseitől, speciális lehetőségekről és igényekről.

Jelen tanulmányban vizsgált kereskedelmi szálláshely vendégforgalmi adatok nem kizárólagos, de nagyon fontos alapját képezi a térség turisztikai teljesítmény értékelésének, megismerésének, ezáltal a jövőbeni fejlesztési döntések előkészítésének.

Az elmúlt 10 évben tapasztalható tendenciák pozitív és negatív irányban befolyásolják a körforgásos gazdaság szemléletének meghonosodását a desztinációban.

A Balaton turizmusa az elmúlt 20 évben teljesen átalakult: A Balaton fő turisztikai terméke ugyan továbbra is a vízparti, családi üdülés, emellett mind az aktív turizmus, mind pedig az egészségturizmus területén gazdag kínálattal rendelkezik. Az országos és nemzetközi vonzerővel rendelkező fesztiválok, a minőségi balatoni bor- és gasztronómia önálló utazási motivációvá váltak. A Balaton régió a diverzifikálódó termékínálat, a minőségi termék- és szolgáltatásfejlesztésnek, valamint a példamutató szolgáltatói összefogásnak köszönhetően tavasszal és ősszel is minőségi kínálatot nyújt, ezzel is enyhítve a szezonaritást, nem utolsó sorban hozzájárul a térség fenntartható turizmusához, és

fenntartható, élhető gazdasági környezethez.

A fentiek eredményeképpen lehetővé vált az egyik oldalon a főszezonon kívüli vendégfogadás feltétele, ezzel egyidejűleg nőtt a fődényen kívüli kereslet a térség iránt. A belföldi vendégforgalom markáns növekedésével, kiszámítható, stabil - ahogy ezt a 2020-as év is mutatja - célcsoport van jelen a desztinációban. Előremutató az is, hogy a külföldi küldőterületek esetében az egy piactól való függés enyhült, az új piacok belépésével, a közeli országokban is sikeresen pozicionálja magát a Balaton desztináció, az év teljes időszakában.

Egyre népszerűbbek, a nem partmenti települések, illetve az általuk kínált turisztikai vonzerők és szálláshelyek, azonban továbbra is létezik a forgalom egyenlőtlensége. A területi koncentráció kihívást jelent a térségi szereplőknek, hogy a főbb csomópontokhoz hogy találják meg a csatlakozási lehetőségeket. (pl. fenntartható közlekedési infrastruktúra, helyi termelők beszállítóként való bekapcsolódása, közös termékfejlesztés, tudatos közös kommunikáció, látogatófolyam irányítása, nyitva tartások összehangolása, stb.)

A régió a nyári főszezon alatt kiemelt vendégforgalmat generál, ami fokozott környezeti terhelést jelent. (Erre megoldás lehet a körforgásos gazdaság alapelvei között szereplő alternatív energiák alkalmazása, napelem, szürkevíz felhasználása, szállítási távolságok csökkentése, élelmiszerpazarlás minimalizálása, elektromobilitás, „zöld utak” kialakítása, stb). A kiszélesedett turisztikai

kínálat és a minőségi szolgáltatások új szezonok kialakítását teszik lehetővé tavasszal és ősszel, melynek elengedhetetlen feltétele a szemléletformálás, a társadalmi felelősségvállalás a térség szereplői, lakosai, és vendégei számára egyaránt: A Balaton mára nem egyszemélyes, nyári úti cél.

A körforgásos gazdaság szemléletének meghonosodásához nagyon fontosnak tartjuk a Balaton, mint turisztikai úti cél egységes vizsgálatát. Ehhez szorosan hozzá tartozik a turizmushoz kapcsolódó aktivitások – ide értve a regisztrált és nem regisztrált látogatófolyamokat – nyomon követése. Ez adhatja az alapot ahhoz, hogy a térség egész évben pozitív eredményekkel gazdagodjon.

**NEUMANNÉ VIRÁG ILDIKÓ –
VARGA-DANI BARBARA**

A szerzők:

Neumanné Virág Ildikó PhD, egyetemi docens, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar

Közgazdasági Intézet, Nemzetközi Gazdaságtan Intézeti Tanszék

e-mail: virag.ildiko@gtk.uni-pannon.hu

Varga-Dani Barbara, Turisztikai szakértő, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar

e-mail: varga-dani.barbara@gtk.uni-pannon.hu

Köszönetnyilvánítás:

Jelen publikáció a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által biztosított forrásból a 2019-1.3.1-KK-2019-00015 azonosító számú, „Körforgásos gazdasági alapokon nyugvó fenntarthatósági kompetencia

központ létrehozása a Pannon Egyetemen” című projekt keretében jött létre.

Irodalomjegyzék

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Hosszú Távú Területfejlesztési Konceptió 2020-ig (2008): Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Kht. Balatonfüred-Siófok

A Bizottság Közleménye Az Európai Parlamentnek, A Tanácsnak, Az Európai Gazdasági És Szociális Bizottságnak és A Régiók Bizottságának Úton a körkörös gazdaság felé: „zéró hulladék” program Európa számára/* COM/2014/0398 final/2 */

Ahmadi M. (2017): Evaluating the performance of 3Rs waste practices: case study-region one municipality of Tehran. *Adv Recycling Waste Manag* 2(130):2. <https://doi.org/10.4172/2475-7675.10001>

Baum, T. – Hagen, L. (1999): Responses to Seasonality: the Experiences of Peripheral Destinations. – *International Journal of Tourism Research* vol. 1. 299–312.

Baum, T. – Lundtorp, S. (2001): Seasonality in Tourism. Pergamon, Oxford, UK.

Barbudo A. – Ayuso J. – Lozano A. – Cabrera M. – López-Uceda A. (2019): Recommendations for the management of construction and demolition waste in treatment plants. *Environ Sci Pollut Res*.

Baron, R. V. (1975): Seasonality in Tourism. A Guide to the Analysis of Seasonality and Trends for Policy Making. – London: The Economist Intelligence Unit Ltd., Technical Series N. 2.

Bigovic, M. (2011): Quantifying seasonality in tourism: a case study of Montenegro. *Academica Turistica* 4. 2. 15–32.

Borrello M. – Caracciolo F. – Lombardi A. – Pascucci S. – Cembalo L. (2017): Consumers' perspective on circular economy strategy for reducing food waste. *Sustainability* 9(1):141

Bruel A. – Kronenberg J. – Troussier N. – Guillaume (2019): Linking industrial ecology and ecological economics: a theoretical and empirical foundation for the circular economy. *J Ind Ecol* 23(1):12–21.

- Buckley, R. (2012): Sustainable Tourism: Research and Reality. *Annals of Tourism Research*, Vol. 39, No. 2.
- Butler, R. W. (1994): Seasonality in tourism: Issues and implications. – *The Tourist Review*. International Association of Scientific Experts in Tourism 3.
- Butler, R. W. (1998): Seasonality in tourism: Issues and problems. – In: Seaton, A. V. (ed.) *Tourism: State of the Art*. Chichester, UK: Wiley. 334–339.
- Butler, R. W. (2001): Seasonality in Tourism: Issues and Implications. – In: Baum, T. – Lundtorp, S. 2001: *Seasonality in Tourism*. Pergamon. Oxford, UK. 5–23.
- Cannas, R. (2012): An Overview of Tourism Seasonality: Key Concepts and Policies. – *EU 5*. 40–58.
- Castellani, V. – Sala, S. – Mirabella, N. (2015): Beyond the throwaway society: A life cycle-based assessment of the environmental benefit of reuse. *Integrated Environmental Assessment and Management*, 11(3), 373–382.
- Christis M. – Athanassiadis A. – Vercauteren (2019): A: Implementation at a city level of circular economy strategies and climate change mitigation—the case of Brussels. *J Clean Prod* 218:511–520.
- COM Circular economy: closing the loop. European Commission. (2015): Available at: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/circular-economy-factsheet-general_en.pdf.
- COM Circular economy research and innovation. Connecting Economic & Environmental Gains. (2017): Available at: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020>
- COM (2018): Circular Economy: Implementation of the Circular Economy Action Plan. Available at: http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.html (2018)
- COM (2019): Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019DC0190>
- Daddi, T. – Nucci, B. – Iraldo, F. (2017): Using Life Cycle Assessment (LCA) to measure the environmental benefits of industrial symbiosis in an industrial cluster of SMEs. *Journal of Cleaner Production* 147, 157–164.
- Deutsch N. (2015): A Kék Gazdaság innovációs megfontolásai és a Kék Innovációk egy lehetséges vizsgálati modellje. *Marketing és Menedzsment*, 3, 3–19.
- Donatos, G. – Zairis P. (1991): Seasonality of foreign tourism on the Greek Island of Crete. – *Annals of Tourism Research* 18. 3. 515–519.
- Ellen MacArthur Foundation Circular Economy Overview (2013) <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/overview/concept>
- Ellen MacArthur Foundation Towards the circular economy *J. Ind. Ecol.*, 1 (1) (2015), 4–8.
- Ellen MacArthur Foundation Towards the Circular Economy: Accelerating the Scale-up Across Global Supply Chains (2014) http://www3.weforum.org/docs/WEF_ENV_TowardsCircularEconomy_Report_2014.pdf
- Ellen MacArthur Foundation Priority Research Agenda (2017) https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/higher-education/EMF_Priority
- EURÓPAI PARLAMENT (2017): Élelmiszer-pazarlás az EU-ban: a számok. <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20170505STO73528/elelmiszer-pazarlas-az-eu-ban-a-szamok>
- Europa (2018): új jogszabály a körforgásos gazdaságról http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6203_hu.htm és <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-573936-Circular-economypackage-FINAL.pdf>
- European Commission: Circular economy: http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm
- Gan Y. – Zhang T. – Liang S. – Zhao Z. – Li N. (2013): How to Deal with resource productivity. *J Ind Ecol* 17:440–451.
- Geissdoerfer M. – Savaget P. – Bocken N. – Hultink, E. J. (2017): The Circular Economy - A new sustainability paradigm? *Journal of Cleaner Production*, 143, 757–768. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.12.048>

Gössling S. – Peeters P. (2015): Assessing tourism's global environmental impact 1900-2050. *Journal of Sustainable Tourism* 23:5.

Hartmann, R. (1986): Tourism, seasonality and social change. *Leisure Studies* 5. 1. 25–33.

Herman S. (1987): A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmában mutatkozó szezonális tendenciáinak területi elemzése. *Területi Statisztika: 1987/4–5–6. szám.* KSH Budapest, 173–185.

Huang B. – Wang X. – Kua H. – Geng Y. – Bleischwitz R. – Ren J. (2018): Construction and demolition waste management in China through the 3R principle. *Resour Conserv Recycl* 129:36–44. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.029>

Kirchherr J. – Reike D. – Hekkert M. (2017): Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions, *Resources, Conservation and Recycling*, Volume 127, 221–232.

Lewandowski M. (2016): Designing the business models for circular economy. *Towards the conceptual framework.* *Sustainability* 8(1):43

Lozano-Lunar A. – Barbudo A. – Fernández J. – Jiménez Jr. (2019): Promotion of circular economy: steelwork dusts as secondary raw material in conventional mortars. *Environ Sci Pollut Res*

Lee C. – Bergin-Seers S. – Galloway G. – O'marhony B. – McMurray A. (2008): *Seasonality in the Tourism Industry: Impacts and Strategies.* – CRC Sustainable Tourism Pty Ltd. Australia.

McCarthy A. – Dellink R. – Bibas R. (2018): *The Macroeconomics of the Circular Economy Transition: A Critical Review of Modelling Approaches,* OECD Environment Working Papers, 130, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/af983f9a-en>

Preston C. – Carr W. (2018): *Recognitional justice, climate engineering, and the care approach.* *Ethics Pol Environ* 21:308–323.

Rodríguez-Robles D. – García-González J. – Juan-Valdés A. – Morán-Del Pozo JM. – Guerra-Romero MI. (2015): *Overview regarding cons.*

Snepenger D. – Houser B. – Snepenger M. (1990): *Seasonality of demand.* – *Annals of Tourism Research* 17. 4. 628–630.

Sulyok J. – Mester T. (2014): *A magyarországi turizmus szezonálisága A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma.* *Turizmus bulletin XVI. évfolyam* 3–4. szám, 85–92.

Sutcliffe C. M. S. – Sinclair, T. (1980): *The measurement of seasonality within the tourist industry: An application to tourism arrivals in Spain.* – *Applied Economics* 12. 4. 429–441.

Terry, W (2016): *Solving seasonality in tourism? Labour shortages and guest worker programmes in the USA.* – *Area* 48. 1. 111–118.

KSH Tájékoztatási adatbázis: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/index.jsp>

- Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma:<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

- Kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma:<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu>

- Kereskedelmi szálláshelyek kapacitása

<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

- Kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-kihasználtsága

<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu>

<https://www.hosz.org/korforgas>

Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 www.mtu.gov.hu/cikkek/strategia

Balaton Fejlesztési Tanács www.balatonregion.hu

Jegyzetek

1. A fogalmak meghatározásával, jellemzőik bemutatásával számos szerző foglalkozott, a teljesség igénye nélkül például Kovács et al., 2015; Kirchherr et al., 2017; Geissdoerfer et al., 2017; Ellen Macarthur Foundation, (körkörös gazdaság témakörben); Aguilar et al., 2018; Bell et al., 2018; D'Amato et al., 2017; Dupont-Inggris et al., 2018; Efken et al., 2016; Golden et al., 2018; Patermanna et al., 2018; Philp, 2018; Ronzon et al., 2017; Ronzon et al., 2018; Scarlet et al., 2015; Bugge et al., 2016; Pavone et al., 2017; Lewandowski, 2017; Filho et al., 2018; Schütte, 2018; Thorenz et al., 2018;

2. A körkörös gazdasági modell az európai uniós szakpolitikákban, stratégiákban és célkitűzésekben, napjainkban egyre gyakrabban felbukkanó fogalom, gondolhatunk itt elsősorban a 2015-ben elfogadott Körkörös Gazdasági

Az Európai Unió és a körforgásos gazdaság koncepciója

A fejlett országok csoportja, ezen belül is az Európai Unió fontos szerepet játszik a körforgásos gazdaság modelljének kialakításában és megvalósításában. Az Európa 2020 stratégia hét kiemelt kezdeményezése közül az egyik az erőforrás hatékony Európa megteremtésére irányul (European Commission, 2011), és hosszú távú cselekvési keretet biztosít a környezetvédelemre és az éghajlatváltozásra, az energiaügyre, a szállításra, az iparra, a mezőgazdaságra, a halászatra és a regionális fejlesztésre vonatkozó politikai menetrendek megvalósításához. A cél az, hogy az egyes érintett szakpolitikai területeket összehangolva az erőforrás-hatékonyság érdekében kiszámíthatóbb környezetet biztosítson a beruházások és az innováció számára, és ezáltal megteremtse a fenntartható gazdasági növekedés lehetőségét.

ENSZ 2015-ben elfogadta a Fenntartható Fejlődési Célokat ((Sustainable Development Goals – SDG), amelyet az Európai Unió is átvett és ezzel a körforgásos gazdaság megvalósítása az egyik legfontosabb megvalósítandó feladat lett. Kiemelt cél a folyamat felgyorsítása a körforgásos gazdaságra, ezzel is mérsékelni az ökológiai lábnyomát és a gazdaságának versenyképességét egyaránt. Az uniós politikában integrálásra kerül a körforgásosság és a fenntarthatóság elvei (szociális, gazdasági, környezeti elemét). A körforgásosság elveit követő hulladékgyűjtés elérése érdekében egy jogszabálycsomag lett kiadva, amelynek az egyik legfontosabb része a megújított hulladék keretirányelv.²

Az Európai Unióban 2015-ben jóváhagyták a körkörös gazdaságcsoomag néven ismert politikai intézkedésrendszert, amelyet később felváltottak a CE záró hurok-cselekvési tervével (COM2015). Jelenleg a CE prioritás Európa számára. A Horizont 2020 végleges munkaprogramjából (2018–2020) közel egy milliárdos forrást fektetnek be az európai CE törekvéseket támogató projektek és kezdeményezések kutatásába, innovációjába és finanszírozásába (COM 2017). Az Európai Bizottság 2018-ban ambiciózus CE csomagot fogadott el, amely lefedi a teljes ciklust: termelés, fogyasztás, hulladékgyűjtés és másodlagos nyersanyagok (COM 2018). 2019. március 4-én a CE teljes mértékben befejeződött, és az Európai Bizottság átfogó jelentést fogadott el a CE cselekvési terv végrehajtásáról (COM 2019). Az uniós gazdasági termelés körkörösé alakítása éves szinten akár 600 milliárd eurós hasznot is jelenthetne a tagállamok számára.

Akcióterv. Az EU intézményei mellett számos nemzeti kormány (többek között Kína, Japán, Kanada, az Egyesült Királyság, Franciaország,

Hollandia) is zászlajára tűzte a körforgásos gazdaságot, mint a fenntartható fejlődés egyik kulcsát.

N A G Y O N
BALATON

